

Wpływ Waltera Scotta na kształtowanie się polskiej powieści poetyckiej

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Janina Lasecka, *Ocalenie i negacja: epika poetycka Waltera Scotta i Georgea Gordona Byrona*, „Prace Polonistyczne Studies in Polish Literature” 1983, nr 39, s. 74–80.
- Źródło: Janina Lasecka, *Ocalenie i negacja: epika poetycka Waltera Scotta i Georgea Gordona Byrona*, „Prace Polonistyczne Studies in Polish Literature” 1983, nr 39, s. 72–75.
- Źródło: Janina Lasecka, *Ocalenie i negacja: epika poetycka Waltera Scotta i Georgea Gordona Byrona*, „Prace Polonistyczne Studies in Polish Literature” 1983, nr 39, s. 59–63.
- Źródło: Antoni Malczewski, *Maria*, dostępny w internecie:
<https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/maria-powiesc-ukrainska.html> [dostęp 6.04.2022 r.].

A portrait painting of Sir Walter Scott, an elderly man with white hair, wearing a dark coat and a white cravat. The background is a soft, hazy landscape. A dark grey rectangular box is overlaid on the left side of the portrait, containing white text.

Wpływ Waltera Scotta na kształtowanie się polskiej powieści poetyckiej

Sir William Allan, *Sir Walter Scott*, 1844

Źródło: domena publiczna.

Jak powstała polska powieść poetycka? Z jakich czerpała wzorów? Kim był Walter Scott i w jaki sposób szkocki mit kształtował wyobrażenia twórców polskich?

Walter Scott sprawił, że polscy i europejscy romantycy zaczęli fascynować się ludowymi zwyczajami, wierzeniami, podaniami i średniowiecznymi pieśniami. Jego fascynacja historią i kulturą szkockiego pogranicza zainspirowała polskich poetów romantycznych tzw. szkoły ukraińskiej do stworzenia mitycznego obrazu utraconej krainy dzieciństwa.

Twoje cele

- Określisz cechy gatunkowe powieści poetyckiej.
- Przeanalizujesz wpływ utworów Waltera Scotta na kształtowanie się polskiej powieści poetyckiej.
- Porównasz wpływ poezji Scotta i Byrona na polskich twórców.
- Wyjaśnisz, jaka była wizja historii Waltera Scotta i jak wpływała na typy jego bohaterów.

Przeczytaj

Powieść poetycka to gatunek powstały w romantyzmie, oryginalnie wywodzący się z literatury angielskiej. Jego prekursorem był Walter Scott, autor m.in. *Pieśni ostatniego minstrela* i *Pani jeziora*. Powieści poetyckie Scotta były w jego czasach utworami nowatorskimi, odchodzącym od ogólnie przyjętych zasad poetyki klasycyzmu. Szybko zyskały popularność i wywarły ogromny wpływ na literaturę europejską. Były także ogromną inspiracją dla polskich poetów epoki romantyzmu. Drugim twórcą gatunku był **George Byron** (1788–1824), autor m.in. *Giaura*, *Korsarza*, *Narzeczonej z Abydos*. Jego dzieła wykreowały typ bohatera romantycznego: indywidualisty, targanego namiętnościami i pełnego sprzeczności. Byron stworzył również nowy typ narracji, pełnej niedopowiedzeń, dygresji, celowo zaburzanej chronologii oraz opisów zacierających granice pomiędzy światem wewnętrznym i zewnętrznym.

Henry Raeburn, *Sir Walter Scott*, 1822, olej na płótnie.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Walter Scott (1771–1832) był szkockim adwokatem, poetą, a także twórcą powieści historycznych. Jego fascynacja historią i folklorem Szkocji zapoczątkowała typowe dla romantyzmu zainteresowanie kulturą ludową, pieśniami, legendami rycerskimi i baśniami. Tematyka jego twórczości najczęściej dotyczyła historii pogranicza szkocko-angielskiego na przełomie wieku XVII i XVIII. W 1802 roku wydał anonimowo *Minstrelsy of the Scottish Border* – zbiór ballad szkockich, do którego włączył własne utwory. W 1805 ogłosił poemat liryczno-epicki *Pieśń ostatniego minstrela* (1805, wydanie polskie 1821), który dał początek powieści poetyckiej, jako gatunkowi. Utwór ten w założeniu autora był próbą przywrócenia naturalnego stylu w poezji, co spełniało oczekiwania publiczności znudzonej poematami heroicznymi pisanymi heksametrem. Kolejne powieści poetyckie Scotta to: *Marmion* (1808),

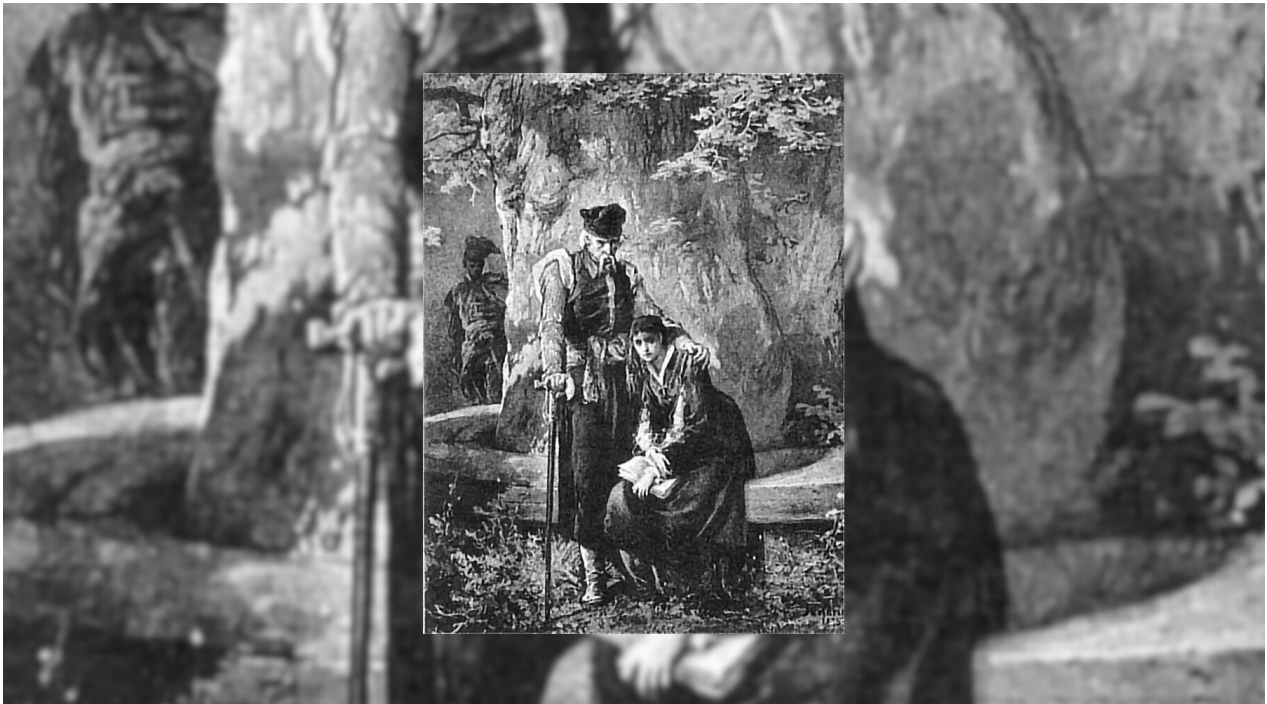
Pani jeziora (1810, wydanie polskie 1822), *Matylda Rokeby* (1813, wydanie polskie 1826), *Pan dwóchset wysp* (1815, wydanie polskie 1826). Utwory te stanowiły zapowiedź romantyzmu. Scott wypracował wzór epiki wierszowanej o przejrzystym schemacie kompozycji. Schemat ten wyrażał jego rozumienie historii, swoistą filozofię dziejów, której ważnym elementem jest tęsknota za baśniową, wyidealizowaną wizją średniowiecza, która choć niejednokrotnie była daleka od realizmu, mówiła wiele ważnych prawd na temat tożsamości Szkotów. Jest ona widoczna także w późniejszych powieściach historycznych, pisanych prozą, jak *Waverley*, *Rob Roy*, *Ivanhoe*.

Cechy gatunkowe powieści poetyckiej

Powieść poetycka jest [gatunkiem synkretycznym](#), łączącym w sobie elementy dramatu, epiki i liryki. Najczęściej opowiada o bohaterskich czynach i romansach. Pisana jest wierszem; Walter Scott początkowo zamierzał bowiem stworzyć rozbudowaną balladę. Kompozycja powieści poetyckiej jest swobodna. Fabuła jest fragmentaryczna i [achronologiczna](#) – czasami pojawia się [inwersja czasowa](#), często występują luki. Niedopowiedzenia służą budowaniu nastroju grozy i zapowiadają tajemnicę. Opis jest subiektywny. Postać narratora stanowi często maskę autora. Wyraża on swój stosunek do prezentowanych zdarzeń, ocenia postępowanie bohatera, bywa wszechwiedzący, czasami bezpośrednio zwraca się do czytelnika. Akcja powieści poetyckiej toczy się na ogół w średniowieczu, na tle dzikiej przyrody. Akcenty liryczne to nastrój utworu i poetycki, zmetaforyzowany język.

Powieść poetycka w literaturze polskiej

Pierwszą polską powieścią poetycką była **Maria** Antoniego Malczewskiego, napisana w roku 1825, która zainicjowała w romantyzmie polskim tzw. „[szkołę ukraińską](#)”. Autor wykorzystał autentyczne wydarzenia: zbrodnię dokonaną w roku 1771 na Gertrudzie Komorowskiej, pierwszej żonie Szczęsnego Potockiego, zamordowanej na polecenie jego ojca, wojewody wołyńskiego, Franciszka Salezego Potockiego, wojewody wołyńskiego. Akcja została przeniesiona w XVII wiek, w rejon Naddnieprza, na terenie Ukrainy. Malczewski przekształcił wzorzec powieści poetyckich Byrona i Scotta, tworząc skrajnie pesymistyczną opowieść o bezradności człowieka wobec zła.

Michał Elwiro Andriolli, ilustracja do *Marii Malczewskiego*, 1875.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Najbardziej znanymi przykładami polskich powieści poetyckich są ***Grażyna*** i ***Konrad Wallenrod*** Adama Mickiewicza. Reprezentatywny dla gatunku był utwór Seweryna Goszczyńskiego *Zamek kaniowski* (1829). Juliusz Słowacki był autorem największej liczby powieści poetyckich: ***Arab***, ***Mnich***, ***Żmija***, ***Lambro***, ***Wacław***, ***Jan Bielecki***. Tradycję powieści poetyckiej kontynuował później młodopolski poeta i symbolista, Antoni Lange, autor m.in. dzieła ***Ilia Muromiec***, które łączyło wątki romantyczne z filozofią Fryderyka Nietzschego.

Powieść poetycka jako nowy gatunek literacki ukształtowała się w młodzieńczym okresie romantyzmu polskiego i bywała często pierwszą formą epicką, w której młodzi twórcy sprawdzali swe umiejętności pisarskie. Czynili to, wykorzystując wzorzec stworzony przez Scotta i rozwinięty przez Byrona.

((Janina Lasecka

Ocalenie i negacja: epika poetycka Waltera Scotta i Georgea Gordona Byrona

(...) poeci polscy, tak jak angielscy, byli nie tylko twórcami swej epoki, ale i jej twórcami, co w zasadniczym stopniu — szczególnie w okresie gwałtownych przewartościowań znamienych dla początków XIX w. — przesądzało o wspólnocie myśli, uczuć oraz wyrażających je struktur artystycznych. Uwadze śledzących sumiennie zależności i wpływy umyka forma gatunkowa utworów, w której, w konsekwencji wielokrotnego powielania (Scott jest twórcą 7 utworów przynależnych do epiki wierszowanej romantyzmu, Byron

także), wytworzyła się pewna ilość charakterystyczna dla każdego z autorów stałych połączeń, jak np.: typowi bohaterowie, powracające wątki, motywy, obrazy. W okresie żywotności formy zgoda na umowny schemat nie hamowała swobody subiektywnego doboru treści oraz pozwalała na dowolną selekcję i układ elementów. Nieliczni tylko badacze podjęli próbę określenia wpływu romantycznej epiki angielskich poetów na wytworzenie się polskiej odmiany gatunku, niewielu też starało się wydobyć znaczenie nowej formy dla wyrażenia złożonej problematyki ideowej i literackiej przedpowstaniowej fazy romantyzmu. Wielokrotnie tropienie wskaźników obecności dzieł obu autorów w polskich powieściach poetyckich prowadziło do sprzecznych wniosków. Gdy dla jednych historyków literatury decydujący wydawał się wpływ Scotta, drudzy akcentowali dominację oddziaływań Byrona.

(...)

Pisarze romantyczni, choć dostrzegają reminiscencje lektur Scotta, Byrona lub innych autorów w utworach polskich nie posługują się kategorią naśladownictwa w pejoratywnym znaczeniu tego terminu. Naśladownictwo nie stanowi ich zdaniem braku dowodu oryginalności, oryginalność zaś nie przesądza o wykluczeniu naśladownictwa. Romantycy bowiem naśladownictwo pojmują jako swoistą wspólnotę. (...) Deklaracje estetyczne i ideowe wypowiedziane wprost lub pośrednio przez romantyków polskich wykazują, że mieli oni pełną świadomość, tak znaczenia twórczości Scotta i Byrona — nie tylko zresztą tych autorów — dla rodzimej literatury, jak też własnej podległości ich wpływowi. Od początku też dojrzeli różnice między zaproponowanymi przez obu angielskich poetów sposobami uromantycznienia epiki. Scott, który „poświęcił swój talent dziejom narodowym, wydając powieści gminne świata romantycznego klasycznie wyrobione” dla polskich poetów pozostał przede wszystkim odkrywcą egzotyki kresów (romantyczna Ukraina) i ich burzliwej historii poświadczającej niezmiennie trwanie, mimo

wszelkich różnic i konfliktów, poczucia wspólnoty etnicznej. Poematy „wielkiego czarodzieja północy” stanowiły wzór piśmiennictwa narodowego, ceniono ponadto jego nowatorstwo epickie, którego wyrazem — obok historyzmu — były dramatyczne rozwiązania kompozycyjne. Za właściwego twórcę nowego gatunku uznała opinia romantyczna Byrona, który — jak pisze Mickiewicz w Przedmowie do Ballad i romansów, „ożywiając obrazy uczuciem stworzył nowy gatunek poezji, gdzie duch namiętny przebija w zmysłowych rysach imaginacji”. (...) Zasadniczą podstawą różnicy między **epyllionami** Scotta i Byrona, także między polskimi odpowiednikami, była odmienność wizji świata ich autorów, która zadecydowała — w przypadku pierwszego o zachowaniu klasycznego niemal ładu, drugiemu natomiast kazała burzyć uporządkowane struktury. Scott w swe poematy wpisał wiarę w odwieczne prawa historii i naturalną harmonię świata, Byron zaś poczucie bezsensu istnienia.

Źródło: Janina Lasecka, *Ocalenie i negacja: epika poetycka Waltera Scotta i Georgea Gordona Byrona*, „Prace Polonistyczne Studies in Polish Literature” 1983, nr 39, s. 59–63.

Słownik

achronologiczna kompozycja utworu literackiego

kompozycja utworu literackiego, która nie uwzględnia chronologii, czyli następstwa czasowego zdarzeń w przedstawieniu akcji

epyllion

(gr. zdrobnienie od *épos*) gatunek epicki, krótki wierszowany utwór narracyjny o treści mitologicznej; nazwy tej używano niekiedy w odniesieniu do romantycznej powieści poetyckiej

inwersja czasowa fabuły

sposób prowadzenia narracji, w którym wydarzenia nie są opowiadane w porządku chronologicznym, ale według innej zasady, np. zależnie od kolejności przypominania sobie pewnych faktów; opowieść może rozpoczynać się od wydarzeń stosunkowo niedawnych, przejść do historii z przeszłości, a potem powrócić do teraźniejszości

synkretizm gatunkowy

połączenie w jednym utworze kilku gatunków literackich w jednym utworze, np. ballady, pieśni i powieści

szkoła ukraińska polskiego romantyzmu

określenie dziewiętnastowiecznej grupy polskich poetów i pisarzy romantycznych, urodzonych na Ukrainie Prawobrzeżnej, która po rozbiorach została wcielona do Imperium Rosyjskiego. Do „szkoły ukraińskiej” należeli m.in: Antoni Malczewski, Seweryn Goszczyński, Aleksander Groza. Niektórzy krytycy zaliczają do niej twórczość Juliusza Słowackiego. Poeci „szkoły ukraińskiej” inspirowali się historią i kulturą ludową Ukrainy, a także jej przyrodą. Ukształtowali mit Ukrainy, porównywanej do roli Szkocji w kulturze brytyjskiej

Polecenie 1

Wysłuchaj pierwszej części audiobooka i odpowiedz na pytanie: Cemu służy kreacja postaci i przedstawienie ich losów w powieści poetyckiej Waltera Scotta?

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/P6WoLaWqt>

Janina Lasecka

Ocalenie i negacja: epika poetycka Waltera Scotta i Georgea Gordona Byrona

Ponieważ zasadniczym zamiarem Scotta było raczej przedstawienie scenerii i obyczajów aniżeli zachowanie ciągłości i regularności opowiadania, postanowił zatem zaadaptować formę dawnego romansu wierszowanego (...), która pozwalała na swobodę większą niż regularne poematy epickie. Ten sam wzór ułatwiał także okazjonalne przemiany miar wiersza, odpowiadające zmianie rytmu tekstu oraz wprowadzenie fantastycznego świata ludowych wierzeń. Wedle sugestii autorskich, prezentowany utwór od tradycyjnej epiki odróżnia przede wszystkim odmiennosc sposobu prowadzenia narracji i traktowania tematyki historycznej. Twórcy *Pieśni...* nie interesuje historia „wielka” wraz z jej głośnymi bohaterami, lecz — umieszczone w pełnej groźnego uroku szkockiej scenerii perypetie postaci — zazwyczaj takich postaci jest kilka — reprezentującej przeciętność społeczeństwa, nie zaś najwyższe wcielenie jego ideałów. (...) Bohaterami Scottowskiego świata historii nie są ludzie niepokalani i wielcy, ale przeciętni i ułomni. Wyjaśniewszy różnice między wielką epiką tradycyjną a własnym utworem, Scott czuje się obowiązany wytłumaczyć również przyczynę wprowadzenia postaci minstrela „ostatniego z tej rasy ludzi, który, jak się przypuszcza, przeżywszy rewolucję, mógł już uchwycić w pewnym stopniu coś z wyrafinowania nowoczesnej poezji nie tracąc całkowicie naturalności oryginalnego wzoru”. Ostatni szkocki minstrel śpiewa więc zebranemu towarzystwu pieśń, czerpiącą treść z historii XVI wieku, śpiewa, by przypomnieć przeszłość. Jest pośrednikiem między „dawnymi a nowymi laty”. (...) Pretekstowy charakter mają z tego powodu również dzieje bohaterów.

Ich przeżycia i osądy służą ukazaniu historii, przede wszystkim tej historii „w miniaturze”, historii obyczajowej.

Źródło: Janina Lasecka, *Ocalenie i negacja: epika poetycka Waltera Scotta i Georgea Gordona Byrona*, „Prace Polonistyczne Studies in Polish Literature” 1983, nr 39, s. 72–75.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/P6WoLaWqt>

Janina Lasecka

Ocalenie i negacja: epika poetycka Waltera Scotta i Georgea Gordona Byrona

Pani jeziora drukowana przez „Pamiętnik Warszawski” to także jeden z pierwszych okazów angielskiego romantyzmu, który dostaje się w ręce Mickiewicza i uderza jego wyobraźnię „czuciem okropności, mocą wyrażen i nowością porównań”. *Pani jeziora* posłuży zatem do przedstawienia charakterystycznych cech epiki wierszowanej Scotta. (...) Loch Katrin, region w północnych górach Szkocji, gdzie rozgrywa się akcja, była terenem stałych jesiennych wędrówek Scotta. Krążąca tam opowieść o zwyczajach Jakuba IV i Jakuba V. spacerujących przez swe królestwo w przebraniu, wydała się autorowi tematem, który powinien zainteresować czytelników. (...) Akcja utworu rozgrywa się na przełomie XV i XVI wieku, w czasach panowania króla szkockiego Jakuba V. Równolegle prowadzone są dwa wątki: społeczno-polityczny (konflikt klanu Douglasów z rodem królewskim) i miłosny (rywalizacja o uczucia Heleny, córki Douglasa, między Rodrykiem, wodzem klanu Alpin, a Malcolmem Grahamem). Zdecydowaną przewagę ma wątek pierwszy, w jego cieniu umieszczone są komplikacje trójki bohaterów. Fabuła powieści, zbudowanej z 6 *cantos* (pieśni) opatrzonych tytułami, co stanowi stały schemat kompozycyjny powieści Scotta, przeplatana jest wstawkami pieśniowymi (na przykład pieśń barda Allan-Bana, *Hymn do Najświętszej Panny*, ballady) i uzupełniana przypisami autorskimi pełniącymi rolę komentarza wprowadzającego wyjaśnienia natury geograficznej, głównie topograficznej i historycznej (historia społeczna i obyczajowa). Narracja prowadzona w czasie teraźniejszym, jest narracją unaoczniającą. Prawie wcale nie występuje opowiadanie właściwe w czasie przeszłym, opowiadanie informacyjne pojawia się natomiast w komentarzu. Narrator ujawnia swą obecność, ale też narracja wierszowana sprzyja jawności narratora. Jest nim poeta, sugeruje to początek i zakończenie utworu, ludowy bard, minstrel.

(...)

Sumując: poematy Scotta podejmowały temat zaczerpnięty z historii, głównie Szkocji, wzbogacony o legendy oraz wierzenia ludowe, zwyczajne i obrzędy pochodzące z tych

terenów. Akcja umiejscowiona została w niezbyt odległej przeszłości, ale w czasach najbardziej burzliwych, dramatycznych wydarzeń, o których mówi się jak o współczesności, niekiedy jedynie sugerując, że to dzieje minione. Tekst poetycki wzbogacony jest obszernym komentarzem, dopełniającym wiedzę o przedstawionych wydarzeniach i przekazującym dodatkowe informacje o sprawach tylko zarysowanych w utworze. Wszelkie zabiegi kompozycyjne podporządkowane są jednemu celowi: stworzeniu świata prawdziwego czasów dawnych. Z tego też powodu przeważa epicki sposób przedstawienia. Fabuła jest bogata, akcja rozwija się stopniowo, w sześciu obszernych pieśniach nie ma nagłych przeskoków bez powiązań, wydarzenia warunkują się nawzajem, każde z nich ma swe antycypacje w szczegółowo przedstawionej przeszłości. Chwilami Scott zatrzymuje akcję, by opisać urokliwy krajobraz czy szczególnie malowniczy obyczaj. Także te opisy służą uzupełnieniu obrazu kreowanego świata. Podobnie ludowość, zwłaszcza ludowe wierzenia, które stały się dla autora nie tylko źródłem motywów, porównań i wtrąconych opisów. Ludowość jest składnikiem niezbędnym. O jego obecności zadecydowało potraktowanie przez autora swych powieści również jako ilustracji dawnych zwyczajów i obyczajów powszechnych na szkocko-angielskim pograniczu.

Źródło: Janina Lasecka, *Ocalenie i negacja: epika poetycka Waltera Scotta i Georgea Gordona Byrona*, „Prace Polonistyczne Studies in Polish Literature” 1983, nr 39, s. 74–80.

Polecenie 2

Wysłuchaj drugiej części audiobooka, a następnie scharakteryzuj narrację powieści poetyckiej Scotta na przykładzie *Pani Jeziora*.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Na podstawie tekstu bloku „Przeczytaj” i „Audiobook” odpowiedz na pytanie: Jakie znaczenie w powieści poetyckiej Waltera Scotta posiada folklor oraz ludowość?

Ćwiczenie 2

Uzupełnij poniższą wypowiedź słowami podanymi poniżej.

obyczaj • prawo • historia • powieść poetycka • epika • forma • lokalny •

Scott koncentrował się więc w swych na przekazaniu własnej wiary w rycerskość jako podstawę etyki. Ukazywał szkocką w przeżyciach i osądach jej szeregowych uczestników. Skupiał się na kultywowaniu tradycji i niepisanych odwiecznych . Opisywał wspólnotę mentalności i . Postawa Scotta wobec historii sprawiła, że pisząc swe poematy nie odszedł szczególnie daleko od form i wzorów klasycznej, choć wykazał się nowatorstwem .

Ćwiczenie 3

Zapoznaj się z poniższymi twierdzeniami, a następnie określ i zaznacz, czy są prawdziwe czy fałszywe.

	Prawda	Fałsz
Narracja powieści poetyckiej polega na przekazywaniu fragmentarycznej wiedzy. Dopiero złożenie w całość rozproszonych faktów może doprowadzić do rekonstrukcji wydarzeń.	☐	☐
U Scotta nie ma możliwości powrotu do harmonii, do naturalnego porządku świata, w którym człowiek miał swoje miejsce i pełnił przeznaczoną mu rolę. W jego powieściach poetyckich jest tylko poczucie bezsensu istnienia.	☐	☐
Walter Scott stworzył nowy typ bohatera – ogarniętego zwątpieniem i targanego sprzecznościami indywidualisty.	☐	☐
Bohaterami Scottowskiego świata historii nie są ludzie wielcy i nieskalni, ale przeciętni i ułomni.	☐	☐

Ćwiczenie 4

Sformułuj w kilku zdaniach wypowiedź na temat: Czy powieści Scotta odzwierciedlają romantyczną koncepcję człowieka i dziejów.

Ćwiczenie 5

Wyjaśnij, co sprawiło, że mimo ogromnego wpływu Waltera Scotta na rozwój literatury europejskiej, za najważniejszego twórcę powieści poetyckiej ostatecznie uznano Byrona.

Ćwiczenie 6

Zarówno Scott, jak i Byron wywarli wpływ na polskich twórców romantyzmu. Odpowiedz na pytanie: W czym wyrażał się ich wpływ na pierwszą polską powieść poetycką *Maria*?

Ćwiczenie 7

Przyporządkuj najważniejsze polskie powieści romantyczne do ich autorów.

Antoni Malczewski

Seweryn Goszczyński

Adam Mickiewicz

Juliusz Słowacki

Antoni Lange

Mnich

Jan Bielecki

Ilja Murowiec

Grażyna

Konrad Wallenrod

Wacław

Arab

Zamek Kaniowski

Żmija

Maria

Lambro

Przeczytaj fragment *Marii* Malczewskiego i wynotuj pojawiające się w nim motywy romantyczne.

((Antoni Malczewski

Maria

Poszedł. — Na świetnym, zimnym rycerza ramieniu
Sparta śliczna twarz blada w piór łagodnym cieniu;
Czarne warkocze dźwięczą, bo w łusce pierś harda;

Giętką kibić nie ciśnie, choć ściska dłoń twarda;
Stalowa odzież — w świetle i Przyjaźń złośliwa,
Wdzięczne serce — to Miłość na zbroi spoczywa.

O! jak z sptonionych liców, czułym chciwym okiem
Patrzył w tę piękną postać pod smutku obłokiem!

Jakby powaby liczył? i znowu nie wierzy,
Czy mu czas w jego skarbie nie zrobił kradzieży.
Nie, ten uroczny połysk, co jej oczy krasi,
Nie znikomy — bo z duszy — chyba go Śmierć zgasi.
Lecz gdy kir rycerz dostrzegł i posępną radość,

Co przy żałobnej szacie aż ćmi przez swą bladość,
I słodki w górę uśmiech — boleści wdzięk cały,
I na tle czystym — plamy — co łzy wymaczały;
Szczęście się jego prędko owlokło jej chmurą:
To słabszy, wietszy, bielszy — niż u czapki pióro.

Nigdy mi żadna gwiazda nie błyszczała w ślady:
A koń bił się do domu przez wichry i grady.

Tyś dla mnie zeszła Mario! i w brzasku mych myśli

Źródło: Antoni Malczewski, *Maria*, dostępny w internecie: <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/maria-powiesc-ukrainska.html> [dostęp 6.04.2022 r.].

Dla nauczyciela

Autor: Joanna Oparek

Przedmiot: Język polski

Temat: Wpływ Waltera Scotta na kształtowanie się polskiej powieści poetyckiej

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

7) odróżnia dyskusję od sporu i kłótni;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

IV. Samokształcenie.

9. wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej;
- kompetencje cyfrowe.

Cele operacyjne. Uczeń:

- określi cechy gatunkowe powieści poetyckiej;
- przeanalizuje wpływ utworów Waltera Scotta na kształtowanie się polskiej powieści poetyckiej;
- porówna wpływ poezji Scotta i Byrona na polskich twórców;
- wyjaśni, jaka była wizja historii Waltera Scotta i jak wpływała na typy jego bohaterów.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- z użyciem e-podręcznika;
- z użyciem komputera;
- ćwiczeń przedmiotowych;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- e-podręcznik;
- tablica interaktywna lub rzutnik;

- komputery z dostępem do internetu dla uczniów.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel inicjuje rozmowę na temat początków romantyzmu w Polsce. Wskazuje również na znaczenie tradycji ludowych, folkloru, baśni i podań w kształtowaniu się romantycznej poetyki.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel udostępnia uczniom e-materiał i wprowadza ich w temat lekcji, nawiązując do wcześniejszej rozmowy. Wraz z uczniami ustala cele zajęć i kryteria sukcesu.
2. Nauczyciel może zbadać wiedzę uczniów na temat polskiej powieści poetyckiej i podkreślić rolę inspiracji płynących z utworów Scotta oraz Byrona.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie indywidualnie zapoznają się z treścią sekcji „Przeczytaj”.
2. Nauczyciel może zaproponować uczniom stworzenie schematu obrazującego cechy gatunkowe powieści poetyckiej oraz zapisanie na tablicy cech powieści poetyckiej, które wywodzą się z wizji Scotta i tych, które odnoszą się do wizji Byrona
3. Uczniowie zapoznają się z treścią audiobooka, następnie wykonują polecenia 1 i 2 odnoszące się do dwóch części materiału audio. Wybrane osoby prezentują odpowiedzi, a nauczyciel ocenia i komentuje.
4. Nauczyciel może rozwinąć temat Scottowskiego historyzmu, podkreślając, że poematy Scotta ukazują, w jaki sposób historia determinuje życie jednostki – charakterystyczny przykład stanowi *Pani jeziora*.
5. Uczniowie przechodzą do sekcji „Sprawdź się” i wykonują ćwiczenia 1–3. Wybrane osoby prezentują odpowiedzi, a nauczyciel ocenia i komentuje. Ćwiczenie 4 może przybrać formę dyskusji moderowanej.
6. Uczniowie wykonują ćwiczenia 5–7. Wybrane osoby prezentują odpowiedzi, a nauczyciel ocenia i komentuje.
7. Ćwiczenie 8 może być wykonane wspólnie – zauważone przez uczniów motywy zostają zapisane na tablicy.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel prosi chętnego ucznia o przedstawienie charakterystyki powieści poetyckiej Scotta.
2. Inna chętna osoba podsumowuje wpływ Scotta na rozwój polskiej powieści poetyckiej. Inni uczniowie uzupełniają jego wypowiedź.
3. Nauczyciel ponownie odczytuje temat lekcji i inicjuje krótką rozmowę na temat spełnienia kryteriów sukcesu.

4. Na zakończenie nauczyciel może krótko omówić słynne powieści historyczne Scotta.

Praca domowa:

1. Napisz wypracowanie na temat: Bohaterowie powieści poetyckich Scotta i Byrona – wiara w historię kontra przekonanie o romantycznej niepewności egzystencji.

Materiały pomocnicze:

- Janina Lasecka, *Ocalenie i negacja: epika poetycka Waltera Scotta i Georgea Gordona Byrona*, „Prace Polonistyczne Studies in Polish Literature” 1983, nr 39.
- <https://www.polskieradio.pl/39/156/Artykul/1506519,Walter-Scott-ojciec-powieści-historycznej>

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą przed lekcją zapoznać się z multimediami z sekcji „Audiobook”, aby aktywnie uczestniczyć w zajęciach i pogłębiać swoją wiedzę.